

Ὁ σύζυγος τῆς Μαρίνας ἐκαλεῖτο Φραγκῆσκος Σαλβιάτης, εἰς τῶν διαπρεπεστάτων τεχνιτῶν τῆς Φλωρεντίνης σχολῆς.
[Ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ.]

ΙΩΑΝΝΑ ΔΕ ΕΛΛΑΔΙΧ.

ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΥ ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΙΑΙ

[Ἵς ἀπὸ μέρους ἐβελοντοῦ Ἑλληνος ἐν Κρήτῃ
κατὰ τὸν Μάιον τοῦ 1867.]

Ἐὰν ὁ πόλεμος εἶναι σκληρὰ ἀνάγκη, ἦν παρακολουθεῖ ἐρήμωσις καὶ σφαγή, ἔχει ὅμως, ἐκτὸς τοῦ φυσικοῦ αὐτοῦ μεγαλείου, καὶ ἐπεισόδια καὶ σκηνὰς ἀξίας τῆς γραφίδος τοῦ Σύη. Τὴν ὥραν ταύτην ἴσταμαι παρὰ τὴν ὄφρυν τῶν Λευκῶν Ὀρέων, κάτωθεν πλατάνου ὑψινοφοῦς, τριγύρω μου ἔχων χιόνα καὶ ἄνωθέν μου τὸν ἀετὸν. Εἰς τὸν μανδύαν μου τυλιγμένος, μένω παρὰ τὴν λόγχην μου γρηγορῶν, ἐν ᾧ πληθὺς ἀστέρων συναγρυπνεῖ μαζῇ μου εἰς τὸν αἰθέρα καὶ χιλιάδες πυρῶν σελαγίζουσι πανταχόθεν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοπέδου. Θέλεις νὰ λάβῃς ἰδέαν τινα τοῦ στρατοπέδου τούτου; Ἐλθέ, θέλω σὲ ξεναγήσει ἀσμένως.—

Βλέπεις τὴν δεξιόθεν ἐκτεινομένην φάραγγα, εἰς ἣν μυρία διαλάμπουσι φῶτα; Τὰ φῶτα ταῦτα ἔχουν ἀπόρρητόν τι ἰδανικόν· δὲν εἶναι οὔτε φῶτα στερεοτύπως μαρμαίροντα, ὡς εἰς τὰς τελετάς σας ἐν ταῖς Ἀθήναις, οὔτε σκιαύγεια προϊνὴ παρὰ τὰς κορυφὰς μειδιῶσα. Εἶναι γλυκὺ τι κρᾶμα φωτὸς καὶ σκότους, σύμπλεγμα χιλιάδων πυρῶν, ποικίλως τεμνομένων, συσταουμένων, παιζόντων μὲ τὰ φύλλα καὶ χανομένων. Εἶναι παλίρροιά τις φωτὸς ἰδιότροπος, εἶναι ἡ φιλαρέσκεια χιλίων σπινθηρισμῶν, ἥτις ὑπὸ σκιάδας χιλίας τεμνομένη, χιλίους μεταβάλλει χρωματισμούς, ὡς μυστικὴ τις μοῖρα νὰ μειδιᾷ, ἢ κόσμος τις μυθώδης νὰ σὲ κυκλῶνῃ! Ἐκ τοῦ γλυκοῦ συνάμα καὶ ἀνδρικοῦ ἄσματος·

• Ἐγὼμαι Σφακικὸν παιδί, χαράτσι δὲν πλερόνω,
Καὶ σὰ μὲ παρασφίζουε σταῖς βράχαις μαδαρόνω*•

* Γνήσιοι κρητικοὶ στίχοι, τοῦ συρμοῦ τότε παρὰ τοῖς ἐπαναστάταις.

καταλαμβάνει τις ὅτι εὐρίσκεται εἰς στράτευμα Σφακιανῶν, καὶ τὰ ἀπόρρητα ἐκεῖνα πυρὰ φωτίζουσι τὰς σκηνάς των, αἴτινες εἶναι σύμπλεγμα μύρτου καὶ ῥοδοδάφνης, τόσαι ἀνθοστεφεῖς φωλεαί, εἰς ἃς μονάζουσι λέοντες καὶ σπινθηροβολοῦν ὄπλα! Θέλεις νὰ τοὺς ἰδῶμεν ὀλίγον;... Ἴδὲ εἰς τὴν σκηνὴν ἐκεῖνην κεῖνται ἐξηπλωμένοι ὡς τόσοι πλάτανοι παρὰ πλεύρω, ἐδῶ οἱ εὐζωνοὶ τῶν Σφακιῶν· ἐκεῖ οἱ ἀθληταὶ τοῦ Σελίνου· ὀλίγον κατωτέρω τὸ ἱππικὸν τῆς Κρήτης, ὅπως τοὺς ὀνομάζομεν, οἱ Ἀρωγιαῖοι. Αὐτοὶ ἐκεῖ κτενίζουσι αὐταρέσκως τὴν κόμην των, ὡς νέοι Σπαρτιάται, διότι θέλουν ἔχει, ὡς λέγουσιν, πανήγυριν, θὰ πολεμήσωσιν αὐριον· οἱ ἄλλοι καθαρίζουσι τὰ ὄπλα, πρὸς ἃ συναμιλλᾶται τὸ φλογερὸν βλέμμα των· ἐκεῖνοι προκαλοῦνται εἰς ἄμιλλαν, τίς θὰ πρωτοπηθήσῃ μὲς· στὰ σκυλιά, καὶ κατωτέρω οἱ ἄλλοι τὴν λύραν παίζοντες νωχελῶς, ἐπαναλέγουσι τὸ προσφιλὲς ἄσμα των·

«Ἐδᾶ καλῶς μᾶς ὤρισε τ' Ὀμῆρ πασσᾶ τ' ἀσκέρι,
Σπαθιά καὶ ἄτια τούρικια χαράτσι νὰ μᾶς φέρῃ.»

Ἄς στρέψωμεν ἤδη εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος· ἡ αὐτὴ θεά, τὸ αὐτὸ φωτογράφημα, αἱ αὐταὶ ἀπὸ μύρτον καὶ δάφνην σκιαᾶδες, πλὴν σιωπὴ ἐπικρατεῖ βαθυτέρα, καὶ μόνον διακρίνεις τῆς νυκτοφυλακῆς τὸ *Τίς εἶ!* Φωνή τις νεαρὰ μόνον, ὡς ἀργυρᾶς κιθάρας, ἤχη ἔνιοτε σιγαλή, καὶ διακρίνεις σκοπὸν τινα τῆς *Τραβιάτας* ἢ τὸ ἐξ Ἀθηνῶν ἄσμα·

«Ξυπᾶτε μὲ τὴν σάλπιγγα, ξυπᾶτε μὲ τ' ἀηδόνι.»

Ἐλθέ· τὸ μέρος τοῦτο ἔχει τι σχετικὸν μετὰ σοῦ· εἶσαι εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ἐθελοντῶν! Ἐδῶ θὰ συναντήσης πολλοὺς γινώριμους σου καὶ οἰκείους, πλὴν καὶ ματαίως ἴσως θέλεις ἀναζητήσει πολλοὺς ἐξ αὐτῶν... Ἴδὲ τὰς νεαρὰς αὐτὰς φυσιογνωμίας· ὠχραὶ ἐν μέρει καὶ ἀσθενεῖς, ἔχουσι τὴν ἀστραπὴν εἰς τὸ βλέμμα καὶ τὸ μειδίαμα εἰς τὰ χεῖλη, εἰς δὲ τὰ βᾶθη τῶν καρδιῶν πλημμύραν αἰσθημάτων ἀγνώστων. Αὐτὸς ἐκεῖ, φαιδρὸς καὶ εὐχαρὶς νεανίας, ζητεῖ νὰ περιῤῥάψῃ μανδύαν, καὶ σχολιάζων τὴν θέσιν του κινεῖ τὸν γέλωτα τῶν συντρόφων· ὁ ἄλλος, εἰς τὸ φῶς ἐστραμμένος, ἀναγινώσκει ἐπιστολὴν τινα· εἶναι τὸ γράψιμον τῆς μητρὸς του καὶ τὴν ἐναποθέτει ἐπὶ τοῦ στήθους ὡς θῶρακα πρὸς

τάς σφαίρας. Παιίζουν εκείνοι εἰς σπαθασκίαν ἢ ἄλλο τι γυμναζόμενοι, καὶ κατωτέρω, εἰς κύκλον ἔνδακρον μαχητῶν, εἰς τούτων περιγράφει τὴν μοῖραν τὴν πικρὰν τοῦ Πραΐδου, ἢ τὴν ἡρωϊκὴν τοῦ Χαριλάου μας πτώσιν, ἐν ᾧ θολὰ τὰ βλέμματα ἐξαστράπτουν, ὡς ὄρκος τις νὰ δίδεται μυστικὸς.... Συνδιαλέγονται ἐκεῖ κάτω ἄς τοὺς ἀκούσωμεν ἐπ' ὀλίγον.

— Καὶ εἶναι Εὐρωπαῖος, ὁ δεΐλαιος!

— Ἄλλὰ καὶ ἐξωμότης πρὸ πάντων.

— Πῶς! τὸ ἠγνόνεις; Ἐκαστε πάλιν ἑπτὰ χωρία, Δημήτριε.

— Ἐδενδροτόμησεν ἐλαιῶνας.

— Ἐκαστε ναοὺς τοῦ Ὑψίστου.

— Διέφθειρε παρθένους.

— Ἐτύφλωσεν ὀκτὼ γέραντας.

— Ἐσφαξε βρέφη ἐπὶ τοῦ μητρικοῦ στήθους· ἔρριψεν ἄλλα εἰς τὴν πυρὰν.

— Καὶ ἡ Εὐρώπη ἀνέχεται θεατῆς!... καὶ ἡ διπλωματία θέλει σκεφθῆ... Ἀλλοίμονον εἰς τοὺς προσμένοντας ἀπὸ ξένους!

— Ἐκεῖνοι ἔχουν τὰς πανηγύρεις των, καὶ θέλεις νὰ σκεφθοῦν διὰ βρέφη;

— Ναί, ἔχεις δίκαιον, Λεωνίδα· πλὴν θὰ σκεφθῶσιν, ἐλπίζω, ἐν ὧσιν εἰς βραχίων κινεῖται καὶ εἰς ὑπάρχει βράχος, ὑφ' ὃν νὰ πέσωμεν πολεμοῦντες....

Πλὴν σάλπιγγ' ἀντηχεῖ αἰφνιδίως, καὶ μὲ τὸ λυκαυγὲς τῆς πρώτας φαιδροὶ ἐγείρονται πανταχόθεν καὶ συννοοῦνται τὰ δύο στρατόπεδα, ἐν ᾧ ἀκούεται κᾶπου, κᾶπου·

»Συνοῦν τὰ εὐζῶνα παιδιὰ, καὶ στῆς αὐγῆς τὰ φῶτα
τὴν ὄψιν βρέχουν μὲ νερό·
Καλημερίζουν τὸ σταυρὸ
καὶ τὴ σημαία πρώτα.»

Πλὴν στρέψε δεξιὰ πρὸς τὸν σχοῖνον! Τρεῖς τέσσαρες ὁμοῦ Κρήτες τείνουν τὴν ἀκοὴν πρὸς τὰ κάτω. Προσέχουν ἐρωτῶντες τὸ ἔδαφος, καὶ μετ' ὀλίγον ἀναπηδοῦν, «ἔρχεται ὁ Ἄνωγειανὺς» ἐκφωνοῦντες, καὶ Ἄνωγειανὸν ὀνομάζουσι τὸ ζωηφόρον Ἀρκάδι, τὸ ταχυπόρον αὐτοῦ πρὸς τὴν ὠκυποδία τῶν Ἄνωγειανῶν παραβάλλοντες. Φαιδρότης τότε καὶ ἐνθουσιασμὸς ἠλεκτριζεῖ τὰς ψυχὰς

ὄλων, καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν σπεύδοντες «ζήτω ἡ μάνα μας!» ἐκφρανοῦσι. Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ Ἀρκαδίου, ἐν παρενθέσει εἰρήσω, ὅτι εὐάριθμοὶ τινες καλοὶ Τούρκοι, οὐχὶ βεβαίως ὡς ὁ ἀνόσιος ἐξωμότης, ἀποκαλοῦσιν αὐτὸ «Ἀλλάχ-Βαπὸρ» ἦτοι Θεόδοτον ἀτμόπλου, ὡς διατρέφον τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ἀπηλπισμένους· οἱ δὲ λοιποὶ «Ἀρκαντάς σείτάν-Πανελληντὴν» ἦτοι σύντροφον τοῦ Διαβολο-πανελληνίου, καθ' οὗ φρενητιῶσιν ἐκ λύσσης.

— Ἀλλ' ἰδὲ κατωτέρω ἐκείνον τὸν Σφακιανόν, ὅστις πλησίον μένει τῆς ἡμιόνου του θωπέων ἐλαφρῶς τὰ πλευρά της.

— Καπετάν Γιάννη, ἀναβοᾷ πρὸς αὐτὸν εἰς ἐκ τῶν Ἀνωγειῶν πετρίτης, ἐν ᾧ πλησίον ἴσταται ἡ καλλιδιδέφαρος αὐτοῦ κόρη μ' ἀρέσει τὸ μουλάρι σου στὸ Θεό μου!

— Κ' ἐμένα ἡ γλυκεῖα συντροφιά σου.

— Ἐδὰ στοιχηματίζομε τότε;

— Σὰν τί, ἂν ἀγαπᾷς τὸ σταυρό;

— Παίρνει τὸ φύσημα στὸ λαγκάδι καὶ πέφτεις κατὰ πόδι της κυνηγώντας. Ἄν τήνε πιάσης κατὰ μεσῆς, δική σου στὴ ζωὴ καὶ στ' ἀστέρια.

— Ἀλληῶς;

— Τὸ χάνεις τὸ μουλάρι σου, καπετάνιο!

Καὶ ὁ γενναῖος Σφακιανὸς μειδιᾷ πλὴν ἀποφεύγει τὸ στοίχημα τῆς παρθένου, ἐν ᾧ ἡ εὐζωνος κόρη ἐρυθρεῖ ὡς ῥόδον εἰς τὸ θῶπευμα τοῦ ἡλίου.... Τοιαύτη τῶν Ἀνωγειανῶν ἡ ταχύτης! Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ αὐτῆς, ἐν ἐπεισόδιον σᾶς προσθέτω. Εἰς μίαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν μάχην, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες ἐφθασαν ἐκτὸς τῶν Χανίων, εἰς τῶν Ἀνωγειανῶν μετὰ τῶν Τούρκων φερόμενος ἤγγισεν εἰς τὴν πύλην τοῦ Κάστρου. Κτυπᾷ τὴν πύλην ἐπιφωνῶν· Ἄνοιξε, Μουσταφᾶ, στὸ Θεό σου· ἄνοιξε, λέγω, γιὰ μιὰ στιγμή. Τρίζουν τὰ κλειθρα μανιωδῶς, καὶ πρὶν φανῶσιν οἱ Τούρκοι— πῶς, πότε, δὲν ἤξεύρω,— ἤτον ἐκτὸς βολῆς ὁ Ἀνωγειανός!

Ἄλλὰ, κτυπᾷ ἡ σάλπιγξ τὸ προσκλητήριο, καὶ ὁ ἐχθρὸς μᾶς χαιρετᾷ ἀλαλάζων... Ὑγίαινε! ἐν φίλημα εἰς τὴν μητέρα μας τὴν Ἑλλάδα τρέχω νὰ ρίψω τὴν πρῶτην κατὰ τοῦ ἐχθροῦ σφαῖραν.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΡΑΣΚΟΣ.